

MEDIAATTORI 1/2021

Mediaattori

MEDIAKASVATUKSEN
TIEDOTUSLEHTI

voima

MEDIAATTORI on Voima-lehden mediakasvatusnumeron liitteenä julkaistava tiedotuslehti. Siinä esitellyt opetusmateriaalit on koottu yhteistyössä Mediakasvatuseuran kanssa. Voiman 1/2021 ja sen Mediaattori-liitteen ideoimiseen on osallistunut edustajia Mediakasvatuseurasta, Kansallisesta audiovisuaalisesta instituutista (KAVI), Koulukinosta, Nuorten Ääni -toimikuksesta, Häiriköt-päämajasta, Eetti ry:stä, Tikkurilan lukioista, Laajasalon opistosta ja Suomen Rauhanpuolustajista. Voiman vastaavana päätoimittajana toimii Teemu Matinpuro ja liitteen päätoimittajana Hanna Niittymäki. Painopaikka: Sanoma Manu Tampere. Painos 70 000.

Kannen kuva:
Anna Miettinen

Pääkirjoitus

Lue, ymmärrä, vaikuta!

OPISKELIN OPETTAJAKSI 1990-luvulla Oulun yliopistossa. En muista, että mediakasvatusla olisi edes mainittu opinnoissani. Olikohan koko sanaa edes keksitty? Nyt 2020-luvulla on vaikea kuvitella keskeisempää tietotaitoa tuleville kansankynttilöille kuin medialukutaidon opettaminen. Oletan, että opettajankoulutuslaitokset ovat ottaneet haasteen vastaan.

Sen sijaan opinnoissani käsiteltiin brasilialaisen pedagogin **Paolo Freiren** oppeja. Hänen teoksensa *Sorrettujen pedagogiikka* opetti, että, lukutaito on kaiken avain. Kun Freire puhuu lukutaidosta, hän ei tarkoita papukaijamaista vanhojen totuuksien tankkaamista, vaan sellaista ymmärtävää lukutaitoa, joka auttaa ihmistä tulkitsemaan maailmaa ympärillään ja myös muuttamaan sitä oikeudenmukaisempaan suuntaan. Heikolla lukutaidolla varustettu kansalainen jää helposti elämän sivustakatsojaksi.

Maailma rakentuu sanojen ja yhä enemmän kuvien ympärille. Molempia on syytä osata lukea. Mitä paremmin osaa maailman viestejä tulkita sitä paremmin osaa myös tuottaa omia viestejään. *Sorrettujen pedagogiikan* keskeinen viesti oli, että etenkin haavoittuvammassa asemassa elävien ihmisten on saatava lukea itselleen merkityksellistä sisältöä. Siksi on tärkeää, että koululaiset saavat harjoittaa luku- ja kirjoitustaitoaan rap-työpajoissa, että lapsille ollaan rakentamassa Särkänniemeen Mediamaailmaa ja että eläkeläiset saavat tukea sosiaalisen median ja netin syövereissä pyörimiseen.

Tervetuloa *Mediaattorin* pariin. Tähän julkaisuun on koottu kattava otos maassamme tarjolla olevia mediakasvatuksen resursseja. Mediaattorin parina toimii *Voima*-lehti 1/2021, joka on mediakasvatuksen teemanumero. *Voiman* netistä löydät näiden molempien julkaisujen tueksi tuotetun ”Tehtävät mediakasvatusnumeroon 2021” -julkaisun.

Merkittäviä hetkiä mediamaailmassa toivottaa

HANNA NIITTYMÄKI

PS. Oma maailmanlukutaitoni on viime vuosina parantunut siten, että olen tullut ajatelleeksi, että Paolon vaimolla Elza Freirellä, joka oli ammatiltaan opettaja, on varmasti ollut sormensa pelissä *Sorrettujen pedagogiikan* synnyssä.

Kirjoittaja on rauhankasvattaja, opettaja ja kaikenlaisen maailmanparannuksellisen kasvatus työn sekatyöläinen.

Sanoita maai

Rap auttaa nimeämään asiat, jotta yhteiskunta voi muuttua, rap-työpajoja peruskoululaisille pitävät Seksikäs-Suklaa ja Rauhatäti sanovat.

TEKSTI **KUKKA-MARIA AHOKAS** KUVAT **ANNA MIETTINEN**

LUKEMINEN. Siitä puhutaan paljon, mutta harrastetaan entistä vähemmän. Vaikka Suomi on oppimistilastojen kärjessä joka kahdeksas nuori valmistuu peruskoulusta ilman riittävää lukutaitoa. Pojista 60 % kertoo lukevansa vain, jos on pakko. Oppilaiden väliset osaamiserot ovat nyt suuremmat kuin koskaan PISA-tutkimusten historiassa. 9 % maailman 15–24-vuotiaista nuorista on lukutaidottomia. Mitä on tehtävä?

Rauhatäti eli pedagogi ja sanataideohjaaja **Hanna Yli-Tepsa** ehdottaa ratkaisuksi rap-musiikkia.

”Räpäessä joutuu pohtimaan omaa sieluaan, analysoimaan tekstejä ja tekemään yhteistyötä muiden kanssa,” hän sanoo.

Hän suunnitteli *Sanoita parempi maailma* -rap-työpajat viime syksy-

nä. Lasten ja nuorten säätien hankkeessa suomalaiset peruskoululaiset pohtivat lukutaidon merkitystä rapin keinoin. Lukutaito liittyy YK:n Agenda 2030 kehitystavoitteisiin, joihin myös Suomi on sitoutunut.

Seksikäs-Suklaa eli rap-artisti, me-diapersoonaa ja tubettajaa **Luyeye Konsi** oli hankkeessa vierailevana artistina. Hänkin puhuu lukutaidon puolesta: ”Jengi lukee nykyisin vain tekstareita, mutta se ei riitä.”

Lukutaito on pohja yhteiskunnalliselle osallistumiselle, se parantaa empatiakykyä ja auttaa hiihtämään nykyisen media-maiseman keskellä. Osallistava rap-työpaja valittiin keinoksi, koska se jättää muistijäljen. Sanoitusten analysoiminen,

kirjoittaminen ja laulaminen auttaa nimeämään epäkohtia, jotta niihin voi

Ilma paremmaksi

suhtautua kriittisesti ja yhteiskunta voi muuttua.

Nykyisen kasvatuskäsityksen mukaan ajatellaan, että opettaja ei voi kaataa kylmiä faktoja oppilaan päähän. Ne eivät itsestään imeydy aivoihin – tarvitaan tunnetta. Sen vuoksi Rauhatäti laittoi opiskelijat analysoimaan rap-sanoituksia ja tekemään vuorovaikutusharjoituksia sekä kirjoitusharjoituksia, jotka avaavat henkisiä lukkoja.

Lingalaa, englantia, ranskaa, portugaliala ja suomea puhuva Seksikäs-Suklaa sanoo, että räppääminen parantaa kielen hallintaa. Suomen lisäksi väliin voi heittää muita kieliä.

”On normaalia, että junnut sekoittelevat eri kieliä keskenään, niin tehdään muuallakin maailman metropoleissa ja niin mäkin olen tehnyt. Aikanaan joku Fintelligens räppäsi suomeksi kirjakielellä, mutta nykyisin niin ei tee enää kukaan. Puhekielellä räppääminen saa jengin kuitenkin innoštumaan, ja se on tärkeintä. Räppääminen on runoutta, joka vaatii kielen hallintaa”, hän sanoo.

Helsingissä sijaitsevan Merilahden peruskoulun yhdeksäsluokkalaiset **Noore Aman** ja **Shädä Jamshidi** osallistuivat työpajaan. Heidän luokkansa riimittelemä kappale kertoo globaalista epätasa-arvosta:

Mul on varaa just tähän purkkaan / jollain toisella ei oo edes burqaan Jos ei oo rahaa eikä kotia / täytyy rahan takii sotia / Jos olisi annettu mahdollisuus / ois hyvä tulevaisuus /

He sanoivat tunteneensa itsensä etuoi-keutetuiksi, kun katsoivat videoita toisten ysiluokkalai-
sten elämästä Senegalissa ja Paraguayssa. Näiden maiden nuoret tekivät omat kappaleensa paikallisen artistin kanssa.

”Niille se lukeminen oli tosi tärkeää. Suomessa ei usein huomata lukemisen tärkeyttä koska se on meille niin helppoa, meillä on niin hyvä koulutusjärjestelmä. Mutta jos ei osaa kunnolla lukea, on vaikeampi pysyä perillä, mitä maailmassa ja mediassa on meneillään. Tiedon saaminen vaikeutuu, jos ei pysty lukemaan vaikka sanomalehteä”, Aman sanoo.

Jamshidi sanoo, että luettua tietoa pitää arvioida kriittisesti:

”Tarkista lähde ja kuka tekstin on kirjoittanut. Kannattaa tarkistaa tieto parista muustakin lähteestä ennen kuin uskot, onko se totta.”

Hänen mukaansa räppääminen avasi silmät.

”Toivon, että ne joilla on enemmän vaikutusvaltaa, kuuntelevat meidän biisin ja toimivat.”

Juttua varten on haastateltu myös **Mari-Anne Arpiaista** Lasten ja nuorten säätiöstä.

Runous saapui Instagramiin

Boys Reading Poems tuo runouden nuorten puhelinnäytöille.

TEKSTI JA KUVA **PINJA PORVARI**

S E ALKOI rakkausrunosta. **Sonja Myllymäki** näytti ystävälleen **Atte Heiskaselle** kirjoittamaansa tekstiä.

”Käytiin molemmat silloin sydänsuruja läpi. Luin tekstin aluksi ihan vitsillä ääneen. Sonja julkaisi äänitteen omalla Instagram-tilillään”, Heiskanen kertoo.

Tarkoitus oli julkaisista runoja niin, että Myllymäki hoitaisi kirjoittamisen ja Heiskanen lausumisen. Idea alkoi tuntua nopeasti egoistiselta. Eräänä yönä yksi heidän ystäviästään lähetti runon, jonka oli kirjoittanut.

Kaksikko päätti luoda tilin nimeltä *Boys Reading Poems*. Myllymäestä tuntui melkein pakolliselta luoda pojille paikka olla avoimia. Hänen suvussaan miehet kasvatettiin siihen, ettei tunteista puhuta.

”Näin, kuinka tunnelukkoja syntyy. Miten asiat pakkautuvat, kun niitä pitää vuosikausia itsellään. Tätä haluan muuttaa. Tiedän sen olevan tosi mahtipontinen idea. Puhutaan yksittäisestä Instagram-tilistä, mutta se toimii”, Myllymäki sanoo.

Lokakuussa perustetulla tilillä on tähän mennessä julkaistu viitisenkymmentä runoa. Lausumassa on myös tunnettuja henkilöitä, kuten rap-artisti **Ibe** sekä näyttelijät **Elias Salonen** ja **Pekka Strang**. Seuraajien joukkoon lukeutuu Helsingin kirjames-
sujen ohjelmajohtaja **Ronja Salmi**.

Runous mielletään edelleen pääsääntöisesti tyttöjen jutuksi. *Boys Reading Poems* -tilille jokainen saa lähettää kirjoittamansa tekstin luettavaksi, anonyymisti tai omalla nimellään. Lukijaksi voi ilmoittautua kuka tahansa mieheksi

itsensä identifioiva henkilö. Runon voi valita muutamasta vaihtoehdosta tai lausua omansa.

Ihmi-
sten lukutapa on Lukukeskuksen mukaan muuttunut silmäileväksi. Pitkiin kokonaisuuksiin ei jakseta keskittyä. Sosiaalisen median runotilit takovat kirjallisuutta helpommin lähe-
styttävään muotoon. *Boys Reading Poems* -tilillä tekstit ovat alle minuutin pituisia. Podcastit ja äänikirjat ovat opettaneet ihmisiä kuuntelemaan.

Instagram-runoudesta on esitetty myös kritiikkiä, kuinka se yksinkertaistaa vanhaa la-
jia. Sitä lukiessaan Myllymäki ärsyyn-
tyi.

”Juuri se tekee runoudesta eliti-
stistä, että täytyy olla suuria lauseita, täysin out-of-this-world-kamaa, jotta sitä voi tehdä. Kyllä Instagram muuttaa runoutta, mutta vain positiiviseen suuntaan”, hän sanoo.

Heiskaselle runoprojektissa arvokkain-
ta on yhteisöllisyys.

”Aina joku voi saada toisen tekstistä tunteen, että tiedän, mistä tuossa puhutaan”.

Miltä kolonialismi maistuu?

Vastamainostyöpajoissa vahvistuvat ajattelun ja vaikuttamisen taidot.

TEKSTI JARI TAMMINEN

FAZERIN SININEN on mahdollisesti Suomen ikonisin elintarvike. Sen mainonnassa vedotaan usein pitkään perinteeseen ja kotimaisuuteen. Fazerin Sinisen tärkein raaka-aine on kaakaopapu, jota ei Suomessa viljellä. Suomeen kaakao päätyy maailmanmarkkinoilta, joita hallitsevat pääosin monikansalliset yhtiöt.

Kolonialismi tarkoittaa perinteisen määritelmän mukaan sitä, että valtio hallitsee toista maata omien rajojensa ulkopuolella. Eurooppalaisen kolonialismin historian katsotaan ulottuvan 1500-luvulta aina 1900-luvun loppupuoliskolle. Toisen maailmansodan jälkeen eurooppalaiset valtiot antoivat itsenäisyyden Aasiassa ja Afrikassa sijainneille siirtomailleen. Tätä itsenäisyyttä ei kuitenkaan seurannut taloudellinen riippumattomuus, vaan yhä edelleen monien entisten siirtomaiden taloudet on sidottu entisten isäntämaiden tai monikansallisten suuryritysten hallintaan. Toisinaan tähän viitataan termillä jälkikolonialismi, mutta kyllä kolonialismistakin voi puhua.

Me suomalaiset koemme olevamme kolonialistisen järjestelmän ulkopuolella. Kuitenkin meidän hyvinvointimme on rakennettu sisun ja ahkeruuden ohella halvoilla raaka-aineilla, joita entisesti siirtomaisista on meille rahdattu. Jokaisessa suklaapalassa maistuu kolonialismin viipyilevä jälkimaku.

Digiprofiilitesti

TUOTTAJA: Sitra

SISÄLTÖ: Testi auttaa ymmärtämään omaa digitaalista käyttäytymistä sekä vaikutus-

mahdollisuuksia itsestä kertyneen datan käyttöön. Testin lopussa saa oman digiprofilin sekä vinkkejä, joiden avulla voi suojata yksityisyyttä ja ymmärtää digitaalisen maailman lainalaisuuksia paremmin.

Digisammon takojat

TUOTTAJA: KAVI, FiCom ry, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Lastenlinkit.fi, Lions-liitto ry, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Verke ja Viesintävirasto
SISÄLTÖ: Digisampo-materiaali sisältää perustietoa ja tehtäviä big datasta ja tiedon keräämisen hyödyistä ja riskeistä. Kohderyhmänä ovat yläkoululaiset ja sitä vanhemmat.

Tubekulttuurin perusteet

TUOTTAJA: Aikakausmedia, A-lehdet

SISÄLTÖ: Itseopiskeltava avoin verkkokurssi, joka auttaa kasvattajia hyödyntämään YouTubea mediakasvatuksessa. Aiheet: Miksi kasvattajan pitää tuntea tubekulttuuri?, Tubettajien suosion

salaisuus, Valta ja vastuu, Mainonta tubettajien videoilla, Tubettamisen hyödyt

Turvallisesti netissä

TUOTTAJA: Traficom/ Kyberturvallisuuskeskus

SISÄLTÖ: Aikuisille ja lapsille suunnatuissa oppaissa on ohjeita fiksiun ja turvalliseen internetin ja älylaitteiden käyttöön sekä hauskoja tehtäviä lapsille.

Huijausinfo.fi

TUOTTAJA: Kuluttajaliitto

SISÄLTÖ: Huijarit kuriin! -hanke keskittyy digihuijausten ennaltaehkäisyyn ja huijausten uhrien tukemiseen. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta erilaisista huijauksista netissä sekä siitä, miten tunnistaa huijausyritys ja miten toimia, jos joutuu huijatuksi.

Kuluttaminen ja medialukutaito

TUOTTAJA: Eetti ry.

SISÄLTÖ: Oppimateriaali sisältää opettajalle mm. osallistavat työpajadiat ”Mainonnan psykologia” (45min) ja ”Vastamainostyöpaja” (60 min). Oppilaille on tarjolla itsetarkistuvia tehtäviä, ku-

ten tietovisa kuluttamisesta. Materiaali on suunnattu yläkouluun ja toiselle asteelle.

Tuota ja tulkitse

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Materiaali ohjaa mediasisältöjen arviointiin sekä niiden vastaanottamisen ja kuluttamisen että tuottamisen ja levittämisen näkökulmista.

Luotettavan tiedon metsästäjät

TUOTTAJA: KAVI, Koordinaatti, YK-liitto, valokuvataiteen museo ja Yle Oppiminen

SISÄLTÖ: Median merkityksen käsittelyä tiedonvälityksessä ja harjoituksia tiedon luotettavuuden arviointiin. Materiaali koostuu kahdesta mediaa ja tiedettä käsittelevästä osiosta.

Mediakartan tuntijat

TUOTTAJA: KAVI, Mediakasvatusseura, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Metka ja Opetushallitus

SISÄLTÖ: Tietoa, toimintamalli ja tehtäviä eri ikäisten mediakasvatukseen. Tavoitteena on kehittää monilukutaitoa ja sekä oppia tunnis-

Spektaakkeliakatemian - museossa, koulussa ja netissä

TEKSTI **JARI TAMMINEN**

Kirjoittaja on Voima-lehden toimittaja ja Häiriköt-päämajan pääjohtaja. Hän myös johtaa Spektaakkeliakatemiaa ja opettaa mielellään medialukutaitoa vastamainosten avulla kaikille ja kaikkialla.

ELÄMME spektaakkelin yhteiskunnassa, jossa kiiltävä julkisivu on usein sisältöä tärkeämpää. Yksi tämän spektaakkelin ilmenemis- muodoista on mainokset. Ne ohjaavat käytöstämme ja vaikuttavat siihen, miten elämme elämiämme. Mainokset synnyttävät haluja ja näihin haluihin vastaamme ostamalla meille mainostettuja tuotteita.

Emme kuitenkaan ole epämääräisten halujen ja kulutustottumustemme summa. Voimme tarkastella kriittisesti ostopäätöksiämme ja niihin vaikuttavaa viestintää. Vastamainokset tarjoavat hyvän keinon ymmärtää mainoksia ja opettaa medialukutaitoa.

Vastamainokset ovat parodialisia kuvia, jotka puhuvat katsojalleen mainosten kielellä. Ne eivät kuitenkaan myy mitään. Vastamainokset tekevät näkyväksi asioita, joista mainostajat itse eivät välitä kertoa

ja samalla kertovat meistä ja suhteestamme mainoksiin sekä kulutuskulttuurista laajemmin. Siinä, missä mainoksen tavoitteena on ohjata yleisönsä vain ja ainoastaan tuotteen ostamiseen – pyrkivät vastamainokset päinvastoin avaamaan uusia polkuja ajatuksille.

Vastamainokset eivät koskaan kerro koko totuutta, mutta yhdistettynä tutkituun tietoon, ne voivat toimia keskustelun avaajina ja siivittää ajatukset uusiin korkeuksiin.

Spektaakkeliakatemia on Voiman ja Häiriköt-päämajan vastamainosten ympärille rakentama näyttely, joka toimii samalla oppimisympäristönä. Spektaakkeliakatemian nettisivulta löytyy virtuaalisia näyttelykierroksia, joissa teosten taustoja esitellään kuvien rinnalla. Spektaakkeliakatemian opetusmateriaalin avulla voi käydä konkreettisesti läpi erilaisia tehokeinoja, joita mainoksissa hyödynnetään.

Syksyllä 2021 Spektaakkeliakatemian näyttely- ja opetuskierue suuntautuu Iisalmeen, Kotkaan ja Kuopioon. Aikaisemmin näyttely on nähty Helsingissä, Mikkelissä ja Tampereella. Spektaakkeliakatemiassa on vierailut satoja yläaste- ja lukioikäisiä oppilaita ja heidän opettajiaan. Näyttelyn yhteydessä järjestettyjen oppituntien ja työpajojen ohella Spektaakkeliakatemian henkilökunnalta voi tiedustella myös kouluvierailuja.

www.spektaakkeliakatemia.fi

tamaan median herättämiä tunteita ja median vaikutuskeinoja myös tekemällä omia mediasisältöjä. Materiaali sisältää kolme eri toimintamallia ikäryhmittäin: alle 8-vuotiaille, 8–12-vuotiaille sekä 13–18-vuotiaille.

Medialukutaitoa vastamainoksista

TUOTTAJA: Eetti

SISÄLTÖ: Opas neuvoa, kuinka ohjataan (10 + vuotiaille) sopiva vastamainostyöpaja. Tavoitteena on opettaa lapsia ja nuoria tarkkailemaan systemaattisesti markkinointiviestintää sekä keskustelemaan tuotteiden taustalla vaikuttavista ilmiöistä.

Yle Uutislukan videot ja tehtävät

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Uutislukan nettisivusto tarjoaa opettajille kattavan materiaalipaketin 11–18-vuotiaiden mediakasvatuskunneille. Uusimmat materiaalit auttavat tunnistamaan verkon ansat, kuten deepfake-videot ja koronauutisointiin liittyvät valeuutiset.

Yle Triplet - uutisista oppimateriaalia

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Palvelu auttaa kytkemään ajankohtaiset asiat osaksi opetusta. Tripletin ydin on jokaiseen uutisvideoon tehty taustamateriaali ja tehtävät. Sovelluksen tavoitteena on opettaa oppilaille medialukutaitoa sekä luoda linkki koulussa opettavien asiasisältöjen ja uutisten välille.

Aikamatkaajat

TUOTTAJA: KAVI, Metka, Mediakasvatusseura, SKS, Kulttuuriperintökasvatuksenseura, Lions-liitto ry, OPH, Valokuvataiteen museo

SISÄLTÖ: Aikamatkaajat-oppaassa pohditaan oman jäljen jättämistä, tulevaisuutta ja toimia sen puolesta. Näihin kolmeen näkökulmaan sisältyy harjoituksia, jotka ovat sovellettavissa eri ikäisille lapsille ja nuorille.

Digitreenit

TUOTTAJA: Yle Oppiminen

SISÄLTÖ: Verkkosivu, jolta löytyy kymmenittäin vinkkejä ja peruskurssi tekniisten digitaitojen kehittämiseen. Digitreenit on suunnattu koko kansalle. Digitreenien tavoitteena on estää syr-

jäytymistä ja parantaa suomalaisten tasa-arvoa digiyhteiskunnassa.

Tekijänoikeus.fi - oppimateriaalit

TUOTTAJA: tekijänoikeusjärjestöt

SISÄLTÖ: Tekijänoikeus.fi -sivusto sisältää opetusmateriaaleja eri ikäryhmille. Mitä tekijänoikeudet oikein ovat ja mihin niitä tarvitaan? Mikä on sallittua? Mikä on kiellettyä?

Kopiraittila

TUOTTAJA: Kopioisto

SISÄLTÖ: Tekijänoikeuden ABC, pelien, tehtävien ja tietoisikujen muodossa – Kopioiston ylläpitämältä Kopiraittilan kotisivuilta löytyy opetusmateriaalia ja tietoa laaja-alaisesti eri ikäluokille alakouluista korkeakouluun saakka.

Nuorten mediakasvatus

Mediataitoja koulussa ja vapaa-ajalla

Kivikon nuorisotalolla keskustellaan nuorten kanssa somen käytöstä ja erilaisista mediailmiöistä.

TEKSTI JUHO NARSAKKA KUVA ANNA MIETTINEN

"VIIIMEISEKSI annan vinkkinä pari sovelusta, joilla voi editoida videoita", **Hassan Maikal** sanoo nuorille

Kivikon nuorisotalolla Helsingissä. Paikalla on kymmenkunta nuorta ja käynnissä on *Muiden mediasta meidän mediaksi* -hankkeen mediatyöpaja, jonne muusikko ja someosaaja Maikal on tullut kertomaan työstään.

Vastaavia mediatyöpajoja on järjestetty Helsingin ohella Tampereella. Pyrkimyksenä on yhdistää kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisyys mediakasvatukseen ja nuorisotyöhön.

Alakoulua käyvä **Arda Cekic** ja yläkoululainen **Riina Salmi** viettävät usein aikaa Kivikon nuorisotalolla. Molemmat käyttävät arjessaan lukuisia eri sosiaalisia medioita, kuten Instagramia, Snapchattia, YouTubea ja TikTokia. Facebook ei ole nuorten suosiossa.

Salmi kertoo seuraavansa sosiaalisessa mediassa monia artisteja, mutta "ei ketään tiettyä". Cekic taas seuraa pelaamiseen liittyvää sisältöä ja huumoris sisältöä sekä "omanmaalaisia" tubettajia ja tarkoittaa kysyttäessä tarkoitavansa Turkia. Molemmat kertovat seuraavansa myös uutisia, joita katsotaan perinteisten medioiden lisäksi esimerkiksi YouTubea. Viimeksi luetuista uutisista mainitaan haastatteluvuikolla laaja julkisuutta saanut Yhdysvaltojen kongressitalon valtaus sekä koronaan liittyvä uutisointi.

Keskustelu kääntyy siihen, miten media-aiheista ja erityisesti sosiaalisesta mediasta puhutaan koulussa. Niihin liittyviä aiheita käsitellään molempien mielestä tällä hetkellä useissa eri oppiaineissa. Eräs opettaja havainnollisti sosiaalisen median toimintamekanismeja luokalle laittamalla oppilaan tekemän piirustuksen Facebookiin ja pyytämällä ihmisiä ympäri maailmaa kommentoimaan, mistä kaupungista ja maasta käsin näkee sen. Valeuutiset ja kriittinen suhtautuminen sosiaalisessa mediassa liikkuviin tietoihin ovat nekin koulusta tuttuja aiheita.

Opettajien, nuorisotyöntekijöiden ja nuorten keskuudessa on eroja tieto- ja viestintätekniisissä taidoissa. Vertaisoppiminen nuorten ja aikuisten välillä voi olla oiva tapa tutustua uusiin ilmiöihin sekä harjoitella laitteiden ja sovellusten käyttöä. "Aikuiset eivät aina osaa käyttää uusimpia medioita yhtä hyvin kuin nuoret, mutta kyllä hekin jotain ymmärtävät", Salmi ja Cekic vakuuttavat.

Kirjoittaja on mediakasvattaja, joka koordinoi Mediakasvatusseuran ja Pakolaisnuorten tuki ry:n Muiden mediasta meidän mediaksi -hanketta.

Mediataitotehtäviä koululaisille

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Mediataitopaketteja, jotka koostuvat lämmittelyharjoituksista, Trollibunkkeri-pakohuonepeleistä sekä suullisista mediataitotehtävistä Lahjoitapuhetta.fi-sivustolla. Kokonaisuudet on rakennettu 4.-6. luokille, 8.-9. luokille ja lukioon.

Medianuoruus

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Julkaisussa käsitellään nuoriin ja mediaan liittyviä aiheita, jotka mietityttävät monia kasvattajia, kuten peli- ja seksuaalikasvatuksista sekä osallisuuden ja vaikuttamisen kysymyksiä. Näkemyksiään kertovat muun muassa Suomen suosituimmat tubettajat, toimittajat ja mediavai-kuttajat. Jokaisen aihepiirin yhteyteen on koottu

myös konkreettisia vinkkejä ja puheeksi ottamisen kysymyksiä aikuisille.

Mitä nuorisotyöntekijän tulisi tietää?

TUOTTAJA: Verke

SISÄLTÖ: Videosarjassa käsitellään erilaisia teknologisia aiheita ja sanoitetaan niitä nuorisotyön kielelle. Teemoina ovat muun muassa tekoäly, tietoturva, virtuaalitodellisuus ja digitaalinen luovuus.

Tubettaa-verkkodokumentti

TUOTTAJA: Aikakaushmedia

SISÄLTÖ: Neljätoista tubettajaa kertoo, mikä on Youtube ja miksi he ja miljoonat muut ovat siellä. Oppimateriaali sopii sekä tubettajien seuraajille että aikuisille, joille ilmiö on vieras.

Nuoret estradille

TUOTTAJA: Tampereen yo, Aikakaushmedia, Uutismedian liitto

SISÄLTÖ: Tutkimushankkeen oppimateriaali tarjoaa nuorten parissa toimiville työkaluja kansalaiseksi kasvattamiseen sekä monilukutaidon ja itseilmaisun kehittämiseen, jotta nuori löytäisi oman äänensä yhteiskunnassa.

Uteliaammin, rohkeammin, hauskemmin!

TUOTTAJA: Helsingin nuorisosiainkeskus

SISÄLTÖ: Kokoelma työmenetelmiä, jotka kutsuvat muuttamaan mediaa ja maailmaa. Harjoituksissa opitaan toimittajan työtä: ajattelemissa, havainnointia, haastattelemissa, kirjoittamisesta ja kuvaamisesta.

Pikku Kakkosen Mediamaailmassa mennään leikki ja luovuus edellä

Ensimmäisen Mediamaailman ovet avautuvat vuoden 2022 lopulla Tampereen Särkänniemessä.

TEKSTI **JULIA JERNVALL** KUVA **YLE**

Kirjoittaja on Laajasalon opiston medianlinjan opiskelija

MEDIAMAAILMAN PÄÄMÄÄRÄNÄ on kehittää lasten median teko- ja lukutaitoa hauskuutta unohtamatta. Lapset pääsevät tuottamaan mediaa audiosta videoon ja kohtaamaan **Ylen** lastenohjelmien hahmoja kautta aikojen. Lisäksi Mediamaailmassa voi päästä istumaan yleisöön, sillä siellä kuvataan *Pikku Kakkosta*. Tavoitteena on vahvistaa myös erityistä tukea tarvitsevien lasten mahdollisuutta osallistua median ja kulttuurin tuottamiseen yhdenvertaisesti. Mediakasvatus on lapsen oikeus ja on turvattava, että jokainen lapsi saa sitä.

Elämyspuiston suunnittelu etenee kovaa vauhtia. Konseptia hiotaan yhteistyössä mediakasvatukseen, kulttuuriin ja lastensuojeluun keskittyneiden järjestöjen ja tutkijoiden kanssa.

Mediamaailmassa oppiminen sujuu leikin varjolla. Mediamaailmassa perheet kohtaavat yhdessä taiteen, teknologian ja tiedon elämyksellisessä ympäristössä ja pääsevät tutustumaan turvallisesti median mahdollisuuksiin ja sen synnyttämiin tunteisiin.

”Tarkoituksena on, että kaikenlaisia nappeja saa painella ja että asioita tapahtuu esimerkiksi hypähtämällä johonkin kohtaan. Haluamme, että lapsi saisi oivaltaa asioita itse, ehkä jopa yllättyä”, Ylen lastensisältöjen päällikkö **Teija Rantala** paljastaa.

Rantalan mukaan Mediamaailmaan rakennetaan sensoreita, jotka mahdollistavat vuorovaikutteisen oppimisympäristön. Peleihin tehdään käsikirjoitus, joka tukee kriittisen ajattelun kehittymistä.

”Tarinallisuus, leikki, pelillisuus ja dialogisuus ovat toiminnallisia tapoja, joilla lapsia pyritään voimaannuttamaan. Eli heitä itseään kuunnellen, faktaa ja fiktiota sekoittaen”, *Mediakasvatuskeskus Metkan* toiminnanjohtaja **Kaisa Önlén** kertoo.

Kasvatuksellisesta näkökulmasta eniten haasteita tuottavat median varjopuolet sekä mediakriittisyyden mukaan ujuttaminen. Etenkin nettikiusaaminen on ilmiö, jota Mediamaailmassa käsitellään.

”Mediamaailman tarinoihin, kirjoitetaan sisään vaikeidenkin asioiden käsittelyä ja niiden ratkaisumalleja. Nettikiusaamiseen puututaan ja empatiataitoja opetellaan erilaisten Mediamaailman hahmojen kautta”, Önlén sanoo.

Pikku Kakkosen Mediamaailman konseptin rakentamisessa ovat mukana Mediakasvatuskeskus Metka, Kulttuurikeskus PiiPoo, Kansallinen audiovisuaalinen arkisto Kavi, Mediakasvatusseura, Koulukino, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Pelastakaa Lapset sekä mediakasvatuksen lehtoreita ja tutkijoita Helsingin, Tampereen, Jyväskylän ja Lapin yliopistoista.

Mediapoluilla

TUOTTAJA: KAVI

SISÄLTÖ: Mediapoluilla kiteyttää Varhaiskasvatussuunnitelmaan perustuvan mediakasvatuksen lähtökohdat ja tavoitteet sekä tarjoaa työkaluja lasten, kasvattajien ja kasvatusyhteisöjen oppimisen ja kehittymisen poluille.

Lasten lehtikone

TUOTTAJA: Aikakausmedia

SISÄLTÖ: Oppimateriaalisarja tutustuttaa alle kouluikäiset lehden tekemiseen. Sarjaan kuuluu printtilehden tekemiseen suunniteltu Lasten lehtikone -ohjelma, mediatuokioita sisältävä harjoituslehtinen, satukirja sekä kaksi laulua. Materiaali sopii myös alle 3-vuotiaille.

Spoofy tietoturvapeli

TUOTTAJA: CGI

SISÄLTÖ: Spooft on älylaitteelle ladattava oppimis- ja tietoturvapeli koulunsa aloittaville. Se tutustuttaa kyberturvallisuuden sanastoihin ja ilmiöihin. Vanhemmille ja opettajille on tarjolla omat paketit pelin suunnitelmalliseen kasvatuskäyttöön. Peli on saatavilla suomeksi ja ruotsiksi.

Mediasatutuokiot

TUOTTAJA: Helsingin kaupunginkirjasto, Metka

SISÄLTÖ: Ohjeita satutuokioihin, joissa media on perinteisen kirjan lisäksi läsnä myös muilla tavoilla. Tarinoiden muuntuessa moneen muotoon päästään lasten kanssa hyödyntämään samalla erilaisia lukutaitoja.

Medialeikki

TUOTTAJA: Kirkkonummen varhaiskasvatus, Diggaa mun digimatkaa -hanke

SISÄLTÖ: E-kirjassa opetellaan kriittistä mediaalukutaitoa lapsilähtöisesti valokuvaamisen ja äänittämisen avulla. Materiaali esittelee pedagogiikkaa Medialeikin taustalla sekä konkreettisia esimerkkejä sen käytännön toteuttamiseen. Materiaali on saatavilla myös ruotsiksi.

Mediatehtäviä varhaiskasvatukseen

TUOTTAJA: MLL

SISÄLTÖ: Opas sisältää runsaasti käytännöllisiä vinkkejä ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita huomioivia mediakasvatusharjoituksia lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemiseen.

100 Oivallusta mediareppuun!

TUOTTAJA: Helsingin kaupunki

SISÄLTÖ: Materiaalin tavoitteena on antaa uusia ideoita, näkökulmia ja työkaluja mediakasvatuksen ja digivälineiden käytön nivomiseen luontevaksi osaksi oman lapsiryhmän toimintaa.

MOI

TUOTTAJA: Helsingin yo

SISÄLTÖ: Ohjelma tukee ajankohtaiseen tutkimustietoon perustuvaa toimintaa 0-8 -vuotiaiden lasten monilukutaidon kehittämisessä. Sivusto sisältää runsaasti sekä lapsille että kasvattajille suunnattua materiaalia arjen mediakasvatukseen.

Meidän jutusta tuttu

TUOTTAJA:KAVI, Ampun 4H-yhdistys, Metka, OAJ ja Plan Suomi

SISÄLTÖ: Meidän jutusta tuttu -toimintamallissa tutustutaan pienten lasten kanssa videokuvaamiseen ja itselle tärkeiden asioiden esittelyyn leikkilisten kokeilujen avulla.

Pienten lasten mediakasvatus

Ikäihmisten mediakasvatus on yhdenvertaisuuskysymys

Ilman riittävää tukea osa ikäihmisistä on vaarassa pudota kelkasta digitaalisten palveluiden ja viestinnän ulkopuolelle.

TEKSTI JA KUVAKOLLAASI KAISU KÄLVIÄINEN

Kirjoittaja on Laajasalon opiston medialinjan opiskelija

"AINA ON IHMISIÄ, jotka eivät syystä tai toisesta halua käyttää joitakin teknologioita. Taustalla on monenlaisia syitä", Lapin yliopiston mediakasvatuksen dosentti ja apulaisprofessori **Päivi Rasi** arvioi.

Yli 65-vuotiaat käyttävät internetiä ja sosiaalista mediaa kapea-alaisemmin ja harvemmin kuin nuoremmat ikäryhmät, eivätkä he käytä internetiä ensisijaisesti älypuhelimella. Suosituimpia internetin käyttötarkoituksia 65–89-vuotiailla ovat pankkiasioden hoitaminen, sähköpostiviestintä sekä palveluita, uutisia, sairauksia ja terveyttä koskevan tiedon etsintä.

Myös ikäihmiset haluavat osallistua mediayhteiskuntaan ja ilmaista itseään medioiden avulla. Tilastokeskuksen viimeisimmät tiedot kertovatkin, että korona-aikana ikäihmisten sosiaalisen median ja internetin käyttö on lisääntynyt, ja monet ovat ottaneet suuremman digiloikan.

Lapin yliopiston *IkäihMe*-hanke tuottaa materiaaleja ikäihmisten mediakasvatukseen. Hankkeessa ovat nousseet esille tarve kriittiselle medialukutaidolle sekä mediasisältöjen luovalle tuottamiselle.

"Tekninen käyttötaito on vain yksi ulottuvuus. Muut ulottuvuudet ovat saaneet vähän vähemmän huomiota ikäihmisten mediakasvatuksessa", Rasi kommentoi.

IkäihMe-hankkeen yhteydessä toteutettiin tutkimus, jossa kaksikymmentä yli 65-vuotiaasta suomalaista kirjoitti henkilökohtaista mediapäiväkirjaa kahden viikon ajan. Päiväkirjat kirjoitettiin koronarajoituksen alkamisen aikaan maal- ja huhtikuussa 2020. Tutkimuksessa selvisi, että kriisiä koskeva laaja uutisointi oli henkisesti kuluttavaa eristyksissä oleville ikäihmisille. Tutkimukseen osallistuneet ikäihmiset osasivat kuitenkin vähentää väsyttävää koettua uutistulvaa ja osoittivat näin kriittisyyttä sekä sopeutumiskykyä. Osallistujat mukauttivat myös harrastuksiaan digitaalisiin ympäristöihin. Esimerkiksi tanssia, museoissa käyntiä ja vapaaehtoistoimintaa jatkettiin tietokoneen ja sovellusten avulla. Läheisiin alettiin pitää yhteyttä videopuheluin.

Erään yhdysvaltalais tutkimuksen mukaan yli 65-vuotiaat sosiaalisen median käyttäjät jakoivat keskimäärin noin seitsemän kertaa enemmän valeutisia kuin nuorimman vertaillun ikäryhmän edustajat. Rasin mukaan kattavaa tutkimustietoa siitä, ovatko ikäihmiset alttiimpia valeutisille, ei kuitenkaan vielä ole. Lisäksi Yhdysvaltojen tilanne voi olla hyvin eri kuin Suomessa.

"Toki voidaan olettaa, etteivät ikäihmiset ole niin kokeneita sosiaalisen median käyttäjiä, mutta heillä on kyllä elämänviisautta", Rasi toteaa. "Suomalaiset ikäihmiset ovat kovia uutisten kuluttajia. Voisi ajatella, että heille on syntynyt kokemuksen kautta kriittisyyttä uutisia kohtaan."

IkäihMe-hankkeen materiaalipankki

TUOTTAJA: Lapin yliopisto ja IkäihMe-hanke

SISÄLTÖ: Hankkeessa tuotettuja materiaaleja ja muita materiaaleja, kuten linkkejä kirjastojen, järjestöjen ja Ylen tukimateriaaleihin.

Seniorisurf.fi -opiskelumateriaalit

TUOTTAJA: Vanhuustyön keskusliitto

SISÄLTÖ: Aineistoa sekä tulostettavassa muodossa että videona digiopastusten tueksi.

Vastuu lukijalla - Kenen uutisiin voit luottaa?

TUOTTAJA: Kansanvalistusseura

SISÄLTÖ: Mediataitokurssipaketti sisältää ohjeellisen kurssisuunnitelman, valmiita kurssimateriaaleja ja vinkkejä kurssin toteuttamista varten. Se on tarkoitettu vapaan sivistystyön, erityisesti kansalaisopistojen, kansanopistojen ja opintokeskusten sekä järjestöjen kouluttajille.

Netikäs - mediasivitysmateriaali

TUOTTAJA: Eläkeliiitto

SISÄLTÖ: Arkikielisiä toimintaohjeita verkon käyttöön. Materiaali on suunnattu erityisesti ikäihmisille, mutta sopii kaiken ikäisille, jotka haluavat parantaa omaa mediasivistystään.

Opiskele itse

TUOTTAJA: Enter ry

SISÄLTÖ: Aineistoa tietotekniisten asioiden itsenäiseen tutkimiseen ja opiskeluun. Sisällöt ovat senioreille suunnattuja ja ne ovat sekä Enterin omia että heidän yhteistyökumppaneidensa tuotantoa.

RARE

on kova, moderni ja moninainen

TEKSTI **HANNA NIITYMÄKI** KUVA **NEA TOIJALA**

RARE on nuorten tamperelaisen journalismin ammattilaisten vuonna 2019 perustama medialogo, joka haluaa tuottaa erityisesti nuorille aikuisille journalistista sisältöä. RAREn tekijät ovat huolissaan siitä, ettei journalismi tutkimusten mukaan tavoita nuoria.

RARE tuottaa kestävä kehityksen tavoitteista inspiroitunutta sisältöä siellä, missä nuoret suku-

polvet ovat tottuneet kuluttamaan mediaa. Se on tähän mennessä julkaissut esimerkiksi lasten ja nuorten oikeuksiin keskittyvän minidokumentisarjan Instagramissa. Instasta löytyy myös RAREn valokuvajournalismiin pohjaava sarja *Representation Matters*.

RARE medialogoille on tärkeää moninaisuuden lisääminen mediassa. Media-alan tutkimussäätiö myönsikin sille erityisteemarahoitusta, jonka avulla on tarkoitus tuottaa

koko media-alalle tarkoitettu verkkosivumuo- toinen opas, joka tukee journalistisia toimijoita vastuullisemman median tekemisessä. Oppaan on määrä sisältää tietoa ja käytännön ohjeita moninaisuutta huomioivaan ja sensitiiviseen työskentelyyn esimerkiksi haastatteluja ja kuvia tuotettaessa. Opaista odotellessamme voimme seurata RAREn tuotantoa netistä sivulta rareonkova.com sekä Instagramissa ja Facebookissa @rareonkova.

Digivoimaa

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille mediakasvatusosaamista vahvistava verkkokurssikokonaisuus sekä organisaatioiden toiminnan kehittämistä tukeva työkalupaketti.

Opas tasapainoiseen digiarkeen

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Opas herättelee pohtimaan omaa median käyttöä ja sen vaikutuksia omaan ja läheisten hyvinvointiin sekä antaa vinkkejä tasapainoiseen digiarkeen.

Kohti tasapainoista digiarkea – Miten tukea lapsen myönteistä median käyttöä?

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Vanhempainiltemateriaali, joka antaa tietoa ja vinkkejä lapsen ja koko perheen hyvinvointia tukevaan median käyttöön. Materiaali sisältää mm. ennakkokyselyn, diaesityksen ja ohjeet.

Lapset ja media

TUOTTAJA: Mannerheimin Lastensuojeluliitto

SISÄLTÖ: Sivustolta löytyy tietoa ja vinkkejä eri ikäisten lasten median käyttöön ja mediakasvatukseen liittyen. Mukana on tietoa mm. sosiaalisesta mediasta, digitaalisesta pelaamisesta sekä lapsille sopimattomista mediasisällöistä.

Median seksisisällöt ja mediakasvatus

TUOTTAJA: Mediakasvatusseura

SISÄLTÖ: Tutkimustietoon pohjautuva opas on laadittu lasten ja nuorten parissa työskentelevien tueksi median seksiä ja seksuaalisuutta käsittelevien sisältöjen ja ilmiöiden erittelyyn.

Pullopостia mediameressä

TUOTTAJA: KAVI, Mediakasvatusseura, PEN, Metka, Yle Oppiminen

SISÄLTÖ: Miten media, empatia ja vuorovaikutustaidot liittyvät toisiinsa? Materiaali sisältää tietoa, tehtäviä ja toimintamallin vuorovaikutus- ja empatiataitojen kehittämiseksi mediakasvatuksen keinoin.

Mediadáidda sámegillii! Mediataaidâ sámikielân! Media-čääppös säämas! (Mediataide kasvattaa – saameksi)

TUOTTAJA: AV-arkki, Saamelaiskäräjät

SISÄLTÖ: Pohjoissaameksi, inarinsaameksi ja koltansaameksi tuotettu oppimateriaali sisältää kuusi teosta sekä tehtäviä ja alustuksia, joiden kautta tutustutaan mediataiteeseen. Kohderyhmä 6–16-vuotiaat

Queer Bodies

TUOTTAJA: AV-arkki, Seta

SISÄLTÖ: Viisi sukupuolen ja kehon moninaisuutta käsittelevää teosta sekä teoksiin liittyvät tehtäväpaketit. Teokset haastavat sukupuoliin, seksuaalisuuksiin ja kehoihin liittyviä normeja ja oletuksia ja piirtävät samalla esiin näiden määrittelyn poliittisuutta. Kohderyhmä yläkoulu ja toinen aste.

#TRUST

TUOTTAJA: Tampereen yo, Suomen Akatemia

SISÄLTÖ: Oppimateriaali, jonka ytimessä on mediakulttuurin ja monikulttuurisuuden kohtauspiste. Materiaaliin sisältyy myös medialukutaitoharjoituksia, jotka on tuotettu yhteistyössä Uutismedian liiton kanssa.

Vähemmistöt ja media

Digihyvinvointi

Sekaannutko sisällöissä?

Sisältösekaannus-sivuston mukaan hyvä lukutaito ja yleissivistys ovat suorastaan elinehto mediamaailmassa luovivalle nykyihmiselle.

TEKSTI **HANNA NIITYMÄKI**

"VASTAUKSET EIVÄT useinkaan löydy yksinkertaisesta totuus-valejaottelusta, mediasisältöjä tulisi arvioida monesta eri näkökulmasta tunnistuen niiden sisältämiä narratiiveja, ideologioita ja valtakampailuja," sanotaan Sisältösekaannuksen selviytymisoppaassa.

Sisältösekaannus.fi -sivusto on palvelus meille epävarmoina informaatioviidakoissa hortoileville ihmisille. Sivusto perustuu Tampereen yliopiston COMET-tutkimuskeskuksen ja Aalto yliopiston yhteiseen tutkimushankkeeseen.

Hankkeessa oli kaksi pääideaa: Järjestettiin yleisötyöpajoja, joissa ihmiset arvioivat erilaisia mediasisältöjä ja sitä mikä lisää tai vastaavasti vähentää luottamusta sisällön totuudellisuuteen. Lisäksi hankkeessa selvitettiin, millaisten verkos-

tojen osana uudet, usein hämmennystä aiheuttavat ja vaihtoehtoisia tietoa tuottavat verkkojulkaisut toimivat.

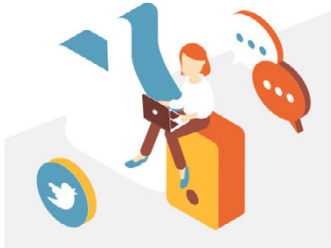
Sivustoa voi lämpimästi suositella kaikille kriittisestä medialukutaidosta kiinnostuneille kansalaisille (esimerkiksi toisen asteen opiskelijoille), mediakasvattajille ja journalisteille. Sivusto sisältää yksitoista temaattista artikkelia, joiden aiheita ovat esimerkiksi valeuutiset, klikkijournalismi, propaganda, näennäistiede ja salaliittoteoriat. Mukana on myös todella kiinnostavat artikkelit Mietittävää mediakasvattajille sekä Mietittävää journalisteille.

Mediakasvattajille suunnattu artikkeli jakaa kriittisen medialukutaidon neljään osaan, jotka ovat tietokriittisyys, merkityksiä purkava kriittisyys, vuorovaikutuskriittisyys ja itsensä tunteva kriittisyys. Tietokriittisyys on perinteistä kritiikkiä, jossa arvioidaan mediasisältöjen totuudenmukaisuutta.

SISÄLTÖSEKAANNUKSEN SELVIYTYMISOPAS

SISÄLTÖSEKAANNUKSEN SELVIYTYMISOPAS

Internetissä mediankäyttäjään pyritään täällä eri tavalla, eikä luotettavia sisältöjä ole vain epäluotettavista. Tässä oppaassa esitellään manipuloinnin, harhaanjohtamisen ja väärä tapoja sekä annetaan vinkkejä niiden tun-

Kolme muuta näkökulmaa tuovat uusia tuulia. Merkityksiä purkava kriittisyys pureutuu siihen millaisia puolia todellisuudesta esitetään ja selvennetään sitä, että kaikki mediaesitykset sisältävät aina arvoasetelmia ja ideologioita. Vuorovaikutuskriittisyys tarkastelee sitä, ketkä medioiden kautta ja medioissa keskustelevat ja pääsevät määrittelemään tiettyä aihetta käsittelevää julkista puhetta. Kyse on ennen kaikkea valtasuhteiden näkyväksi tekemisestä. Itsensä tunteva kriittisyys tutkii median käyttäjää viestin vastaanottajana, lähettäjänä tai välittäjänä. Se analysoi, millaisia tunteita ja reaktioita mediatekstit herättävät. Mediatekstin tulkitsija on aina oman kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristönsä tuote. On tärkeää ymmärtää, että sama sisältö voi näyttäytyä toiselle ihmiselle aivan eri tavoin.

Media Guide – Media Literacy for Adults

TUOTTAJA: Kansanvalistusseura

SISÄLTÖ: Helppolukuisia tietoa muun muassa journalismin etiikasta, sananvapaudesta sekä sosiaalisen median kriittisestä luennasta. Opausta voivat hyödyntää niin ammattitoimittajat, vaikuttajat, kansalaisjournalistit kuin muutkin median toiminnasta kiinnostuneet. Opas julkaistaan samaan aikaan sekä englanniksi että arabiaksi.

Päiväni journalistina

TUOTTAJA: Sanomalehtien Liitto

SISÄLTÖ: Suomen koulujen käyttöön tarkoitettu mediakasvatuksen työkalu. Sivustolla julkaistaan lasten ja nuorten tekemiä uutisia ja muita juttuja heille tärkeistä aiheista.

Trollitehdas

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Trollitehtaassa pääsee kokemaan, miten informaatiovaikuttaminen toimii sosiaalisessa mediassa. Pelin tavoitteena on näyttää, miten valeuutisia, tunnepitoista sisältöä ja bottiverkkoja käytetään hyväksi ihmisten mielipiteisiin, tunteisiin ja päätöksiin vaikuttamisessa.

Koululehtikone

TUOTTAJA: Aikakausmedia

SISÄLTÖ: Verkossa toimiva ilmainen ohjelma, jolla koululuokat voivat helposti suunnitella ja toteuttaa omia aikakauslehtiä.

Onko tämä totta?

TUOTTAJA: Uutismedian liitto

SISÄLTÖ: Onko tämä totta? avaa tiedon luotettavuutta monesta ajankohtaisesta näkökulmasta. Materiaalissa tarkastellaan mielipiteen ja faktan eron kaventumista, feikkiuutisia, netin keskustelukulttuuria ja trollitehtaita, mainonnan ja journalismin rajaa sekä kuvan totuutta.

Piiloleikki

TUOTTAJA: Aikakausmedia

SISÄLTÖ: Materiaali antaa nuorille keinoja analysoida ja arvottaa mainoksia sekä auttaa tunnistamaan mainoksen median muusta sisällöstä. Oppimateriaalissa on hyödynnetty lisätyn todellisuuden (AR) sovellusta, jonka kautta voi katsoa julkaisun videot.

Pidä silmät auki – jutuntekijän opas

TUOTTAJA: Uutismedian liitto, Nuorten Ääni

SISÄLTÖ: Käytännöllisiä harjoituksia, joiden avulla voi käydä läpi koko toimitusprosessin ideoinnista tiedonhankintaan, jutun rakentamiseen ja faktantarkistukseen.

Tunnista valeuutinen

TUOTTAJA: IFLA

SISÄLTÖ: Infograafi, joka opastaa kriittiseen ajatteluun ja faktojen tarkistukseen. Suomen kirjasto-seura on tehnyt infograafista suomenkielisen version. Julisteen voi tulostaa IFLA:n sivuilta usealla kielellä, mm. englanniksi ja arabiaksi.

Sisältösekaannuksen selviytymisopas

TUOTTAJA: Tampereen yliopisto

ja Aalto yliopisto
SISÄLTÖ: Oppaassa esitellään yleisiä vaikuttamisen, manipuloinnin, harhaanjohtamisen ja väärän informaation välittämisen tapoja sekä annetaan vinkkejä niiden tunnistamiseksi. Opas on kirjoitettu ensisijaisesti aikuisväestölle ja se tarjoaa paljon pohdittavaa mediakasvattajille ja journalistisen median toimittajille.

Missä kulkevat median rajat?

TUOTTAJA: Sanomalehtien liitto

SISÄLTÖ: Videoilla journalistit esittävät median toimintaan liittyviä eettisiä kysymyksiä. Mitä sinä vastaisit? Materiaali on suunnattu yläkouluille ja toiselle asteelle.

KIKSEN AS

inä päivänä vaikuttamaan monella
ittämättä helppo erottaa
n yleisiä vaikuttamisen,
rän informaation välittämisen
istamiseksi.

Disinformaatio, vihapuhe ja mediakasvatuksen keinot

TUOTTAJA: Koulukino

SISÄLTÖ: Disinformaatio ja valemedia -osion tavoitteena on tukea nuorten monilukutaidon kehittymistä. Vihapuhe ja sananvapaus -osio ohjaa nuoria tunnistamaan vihapuhetta erilaisissa ympäristöissä sekä neuvoo rakentavia tapoja vastata vihapuheeseen. Materiaali on tarkoitettu yläkouluun ja toisen asteen opetukseen ja nuorisotyöhön.

Vihapuheesta dialogiin

TUOTTAJA: Plan

SISÄLTÖ: Mitä on vihapuhe tai vihainen puhe? Miksi vihapuhe uhkaa sananvapautta? Materiaali sisältää tiedon lisäksi valmiita työpajarunkoja alakoulusta toiselle asteelle, joissa opitaan tunnistamaan vihapuhetta, herätellään empatiataitoja ja opitaan toimimaan vihapuhetta vastaan.

Valheenpaljastaja

TUOTTAJA: Yle Oppiminen

SISÄLTÖ: Juttusarja käsittelee faktaa ja fiktiota uutisissa ja sosiaalisessa mediassa ja tarjoaa tietoa ja työkaluja valeuutisten ja some-huijausten selvittämiseen.

Miksi demokratia?

TUOTTAJA: Yle Oppiminen

SISÄLTÖ: Projektin lyhytelokuvat tarkastelevat demokratiaa eri maissa. Mukana on 10 demokratiaan liittyvää kysymystä, joihin vaikuttajat eri puolilta maailmaa esittävät oman perustellun kantansa.

Kolumni

Vapauden vaikeat rajat

TEKSTI IIDA SIMES

SATA VUOTTA SITTEN syntyi sananvapausjärjestö PEN, kun englantilaiset runoilijat, näytelmäkirjailijat, esseistit ja romaanikirjailijat ryhtyivät vastustamaan “suuren sodan” (myöh. ensimmäisen maailmansodan) sensuuria. Brittieliitin välkyimmiestä aktiiveista tuli järjestön lyhenne PEN: “Poets, Playwrights, Essayists and Novelists.”

He kirjoittivat ensimmäisen PENin peruskirjan, jonka mukaan sananvapaus oli rikkumaton perusoikeus. Sitä lainattiin YK:n Ihmisoikeuksien julistukseen.

Saksašta maailmalle levittäytyneet natsit eivät sallineet sananvapautta kenellekään – eivät täysin itselleenkään, sillä fasismiin kuuluu ankan hierarkkinen ilmaisun kontrolli. Mutta sananvapauden kannattajat soivat sananvapauden myös natseille.

Usein tätä selvennetään lainaamalla ranskalaišta valistusfilosofia, **Voltairea** (1694–1778): “Vaikka olen täysin eri mieltä siitä, mitä sinä sanot, minä taistelen oikeudestasi sanoa se.”

Sananvapaustaistelijat ajattelivat, että kun mahdollisimman moni ilmaisee eri asioita puhuen ja kirjoittaen, hyvät sanat kumovavat pahat ja verbaalisesta runsaudensarvesta voimaa ammentava sivistynyt yhteiskunta hioutuu yhä timanttisemmaksi.

SANANVAPAUSSAKTIVISTIT OVAT ALKANEET ajatella, ettei vapaus sanoa mitä vaan, voikaan olla rikkumaton oikeus.

Yllättäen muutokseen on ollut synnä demokratian, vapauden ja pienten toimijoiden puolustajaksi luultu internet. Tietokoneiden palvelimet yhteen liittävää maailmanlaajuisista järjestelmää pidettiin sen alkutaipaleella vapaan viestinnän riemuvoittona. Mutta internet ei kehittyntäkään sellaiseen demokraattisen malliin kuin uumoiltiin. Se levittää yhä suuremmille massoille yhä pienempiä viestejä, kuten twiittejä, taloudellisten voittojen ja päätäntävällän kasautuessa aniharvoille.

Järjestelmät, joiden kautta viestit liikkuvat, ovat salaisia, eikä niiden toimintalogiikkaa tunneta. Nämä algoritmit, tekevät mahdolliseksi kiusaamisen ja häirinnän. Ne jopa kannustavat inhoon ja vihaan, joten netissä pahat sanat kuuluvat kauemmas kuin hyvät.

Tähän havahduttiin, kun Twitter sulki Yhdysvaltain entisen presidentin väkivaltaan kannustavan viestitilin.

KIRJALLISUUDEN JA TAITEEN VOIMAAN uskovat PENin perustajat olisivat pettyneitä, jos näkisivät, miten netistä tuijotetaan kissavideoita ja pornoa runojen sijaan.

Onneksi presidentti **Joe Bidenin** virkaansaŕtijaisten upeaa runoa sentään jaetaan! Maailmalla on toivoa.

Kirjoittaja on Voiman toimittaja ja PEN-sananvapausjärjestön aktiivi.

Sananvapaus ja demokratiakasvatus

On tärkeää kiinnittää
huomiota siihen, miten media
kertoo ihmisistä ja paikoista
kaukana meistä.

Länsimainen tekopyhyys tympäisee	Suuntana länsi, jarruna itä
Kotimaani on länsimaa	Syyttävä sormi osoittaa Länteen
	Taleban vapautti länsimaiset professorit
Länsimaiset arvot ja todellisuus	Lännen demokratiavienti ei toimi
Kuvakiistassa voi nähdä länsimaisen kulttuurin kritiikkiä	Lännen ja Venäjän erojen kanssa pitää tulla toimeen
Länsi arvosteli Tadžikistanin vaaleja	Läntinen demokratia ei suosi vuoropuhelua
Kuuba soi jo läntisemmin	Lännen kaksinaismoralismi ja terrorismin lietsonta
Turkki haluaa osoittaa, etteivät islam ja länsi ole vastakohtia	Länsimainen ruoka saa hiiret ahmimaan
	Pitääkö länsimaalaisuutta todistella?
<i>Läntisen katseen alla</i>	LÄNSIMAINEN KULTTUURI AFRIKKALAISIN SILMIN
Itään vai länteen?	Länsi nousee! Lännelle hyvä itä on länsimaistunut itä
"Läntinen sivilisaatio on vanha ja väsynyt"	Länsimaista demokratiaa vihataan
	Länsimaisen yhteiskunnan juurilla – Jumalan laista oikeusvaltion syntyyn

Kenen äänellä?

Näkökulmia eettiseen kehitysviestintään

TUOTTAJA: African Care
SISÄLTÖ: Oppimateriaali on suunnattu toiselle asteelle, ja se käsittelee kulttuuri- ja sosiaalis- ta valtaa kuten rasismia, sukupuolijärjestelmää ja media tapoja esittää kehitysmaita. Materiaali sisältää 17 harjoitusta.

Emma1234 kausi 2

TUOTTAJA: Yle

SISÄLTÖ: Interaktiivinen so-mepeli lapsille ja nuorille, jossa pelaajan tehtävänä on paljastaa luokkalaisia piinaavaan trollin henki-löllisyys. Toinen kausi nostaa esille teemoja erityi-sesti nettikiusaamisesta ja somekäyttäytymisestä. Tarina mukautuu pelaajan tekemien valintojen mukaan ja siinä on useita eri loppuratkaisuja.

Ensitreffit pleikkarilla

TUOTTAJA: Lahden kaupunginkirjasto

SISÄLTÖ: Pelivideosarjassa Lahden pääkirjaston kirjastonhoitajat Jenna Salo ja Maija Rauhamaa

vinkkaavat kirjaston valikoimista löytyviä konso-lipelejä. Videolla testaillaan ja arvostellaan vin-kattuja pelejä.

Digitaalinen pelaaminen & lapset -keskustelukortit

TUOTTAJA: Ehyt ry

SISÄLTÖ: Kasvattajille tarkoitettu materiaali si-sältää viisi yksinkertaista ohjetta lasten ja nuorten tietokone- ja konsolipelaamiseen sekä pelihaitto-jen ehkäisyyn. Linkki:

Pelikasvattajan käsikirja 2

TUOTTAJA: Pelikasvattajien verkosto

SISÄLTÖ: Helposti lähestyttävä yleisteos kotikas-

vattajille ja ammattilaisille, jossa annetaan tut-kimukseen ja kokemukseen pohjautuvaa tietoa pelaamisesta ja pelikulttuurista. Kirja on jatkoa viisi vuotta aiemmin ilmestyneelle ensimmäiselle pelikasvatuksen oppaalle.

Viihdevintiöt

TUOTTAJA: Jenni Utriainen

SISÄLTÖ: Vapaa kirjoittaja ja toimittaja Jenni Ut-riainen testaa lasten mobiilipelejä ja -sovelluksia ja arvioi niitä blogissaan kiinnittäen huomiota pelien turvallisuuteen, kehittävytyteen ja haus-kuuteen. Hän suosittelee hyviä pelejä perheen pienimmillekin. Blogi tarjoaa muitakin hyviä vinkkejä pelikasvatukseen.

VOIMAN 1/2021 peliarviossa **Juuso Pikkarainen** arvelee, *Red Dead Redemption 2* -pelin kritisoivan niin sanotuisti rivien välissä villiin länteen yhdiste-

tyn vapausideaalin valheellisuutta.

Tee analyysi itsellesi tuttujen pelien välit-tämästä maailmankuvasta ja mahdollisista piiloviesteistä. Voit käyttää tukena seuraavia kysymyksiä: Onko pelin maailma optimistinen vai pessimistinen? Millaista ihmiskuvaa peli vä-littää? Vaikuttaako peli kannattavan tiettyjä ar-voja? Miltä pelin hahmot vaikuttavat suhteessa reaalimaailman hahmoihin? Vahvistaako tai kyseenalaistaako peli jotain omia arvojasi tai mielipiteitäsi? Onko pelin maailma sellainen, jossa haluaisit elää? Miksi?

Vinkki pelien käsittelyyn

Kuva: Ori and the Will of the Wisps -pelistä

Spelfostrarens handbok 2

PRODUCERAT AV:

Spelfostrarnas nätverk

INNEHÅLL: Handboken bjuder på underlag för diskussioner kring digitalt spelande med barn, un-ga och vuxna och öppnar upp spelvärlden. Boken är lättläst och innehåller artiklar, cases och en hel del information skriven av forskare och sakkunni-ga inom digitalt spelande. Handboken riktar sig till föräldrar, skolan, bibliotek, och olika organisatio-ner som möter unga och vuxna som spelar digitala spel samt till alla intresserade.

Tekijanoikeus.fi

PRODUCERAD AV: Tekijjanoikeus.fi

INNEHÅLL: Webbtjänst som riktar sig till läroans-talter och alla samhällsmedlemmar, där det på ett äskädligt och tillgängligt sätt finns omfattande information om upphovsrätt, upphovsrättsorga-nisationer i Finland och det undervisningsmate-rial som står till buds.

Medielässtund

PRODUCERAD AV: Helsingfors bibliotek, Metka

INNEHÅLL: Olika typer av sagor där media finns på andra sätt än traditionella böcker. När berät-telser förvandlas till många former kan barn ock-så dra nytta av olika färdigheter i läskunnighet.

Kopiraittila skola

PRODUCERAD AV: Kopioisto

INNEHÅLL: Olika uppgifter i spelform för under-visning och inlärnig av upphovsrättens grundbe-grepp, källhänvisningar och användning av verk. Materialet uppfyller målen för olika årskurser och utbildningsstadium för inlärnig av upphovsrätt som ställts upp i läroplanen för den grundläggande och andra utbildningen.

Hur påverkas vi?

PRODUCERAD AV: Sällskapet för mediefostran

INNEHÅLL: Materialet är en lektionshelhet rik-tad till högstadier och gymnasier. Målsättningen med materialet är att stöda utveckling av de un-gas multilitteracitet och kritiska mediekunskaper. Under de sex lektionerna lär man sig att identi-fiera och analysera olika former, tekniker och fenomen för mediepåverkan.

Anonymt hatprat och yttrandefrihet

PRODUCERAT AV: Sällskapet för mediefostran

INNEHÅLL: Ett koncißt infopakett om hatprat, ytt-randefrihet och anonymitet på nätet. Här hittar du information om vad hatprat är, vad som är straff-bart och vad nätets anonymitet hämtar med sig för möjligheter och utmaningar. Materialet innehåller också frågeställningar som hjälper dig att diskute-ra hatprat med unga eller bland kollegerna.

MIK för mig

PRODUCERAT AV: Statens medieråd (Sverige)

INNEHÅLL: Ett digitalt verktyg, MIK för mig, fyllt med diskussionsfrågor, övningar och färdi-ga lektionspaket om källkritik, vinklade budskap och relationer på nätet. Materialet riktar sig till lärare i grundskolan och på gymnasiet samt till bibliotekarier och innehåller övningar om allt från näthat och sociala medier till anonymitet, konspirationsteorier och reklam på nätet – för att nämna några!

Propaganda och bilders makt

PRODUCERAT AV: Statens medieråd (Sverige)

INNEHÅLL: Skolmaterial som ska stärka barns och ungas visuella läskunnighet, värna demo-kra-tin och bidra till att förebygga våldsbejakande extremism. Materialet riktar sig till mellanstadiet, högstadiet och gymnasiet.

Tolka och producera

PRODUCERAT AV: Sällskapet för mediefostran

INNEHÅLL: Hjälper att utveckla mediekritisk tänkande och mediekunskaper. Materialet er-bjuder medel för tolkning av medieinnehåll som andra har producerat samt för producerande av medieinnehåll.

Elokuva- ja taidekasvatus

Näitä elokuvia saa esittää

Kansallisen audiovisuaalisen arkiston eli KAVIn kaikille avoimet nettipalvelut tuovat suomalaisen audiovisuaalisen historian kätevästi saataville ilman kirjautumista. Näiden alustojen sisältöjä saa esittää luokassa, kirjastossa, julkisessa tilassa ja muuallakin.

Elävä muisti sisältää elokuva-arkiston, radioarkiston ja televisioarkiston kokoelmat. Tarjolla on kotimaisia dokumenttielokuvia, uutiskatsauksia, mainoselokuvia ja ajan tunteja tulkitsevaa fiktiota.

Elonet on suomalainen elokuvatietokanta, jossa on katsottavissa satoja koko illan elokuvia ja tuhansia lyhytelokuvia.

Elokuvapolku käy läpi elokuvailmaisun perusteita ja tutustuttaa audiovisuaalisen kerronnan mahdollisuuksiin. Tehtävien avulla voi käsitellä yhteistä katsomiskokemusta eri näkökulmista. Polku haarautuu kahtia: alakouluille ja aloittelijoille on oma reittinsä, yläkouluille ja toisen asteen oppilaitoksille omansa.

Askartele oma thaumatrooppi-illuusioteatteri

TUOTTAJA: Koulujen elokuvaviikko
SISÄLTÖ: Valmiista oma illuusioteatteri ja tutustu elokuvan esihistoriaan YouTube-videon avulla. Thaumatrooppi toimii useiden optisten lelujen edeltäjänä 1800-luvun alkupuolella.

Lapset elokuvantekijöinä

TUOTTAJA: Valveen elokuvakoulu Oulussa
SISÄLTÖ: Artikkelissa pohditaan elokuvataiteen perusasioita lasten elokuvakasvatuksen näkökulmasta. Mistä on kyse, kun lapset tarttuvat kameraan ja kuvaavat joko omia tarinoita tai todellisuudentapahtumia?

Elokuvakasvatusta etäopetukseen

TUOTTAJA: Koulukino ry.
SISÄLTÖ: Koosteesta vinkkejä maksutta kotona katsottavista elokuviista oppimateriaaleineen ala- ja yläkouluille sekä toisen asteen oppilaitoksille. Vinkit on jaoteltu pitkän fiktion, dokumenttielokuvan ja lyhytelokuvan kategorioihin.

Kotitehtäviä elokuvakasvatukseen

TUOTTAJA: Koulujen elokuvaviikko
SISÄLTÖ: Elokuvakasvatuksellisen kotitehtävien paketti. Kuva yksinkertaisia elokuvatrikkejä, etsi videokameran avulla merkkejä vuodenaajoista, tee avaruusseikkailu ja askartele illuusioteatteria! Kotitehtäviä löytyy selkeitä ohjeistuksia etäopetukseen, mutta myös hyviä ideoita elokuvaharrastuksen ylläpitämiseksi kotoa käsin. Tehtävät on jaoteltu 0–2. luokille, 3.–6. luokille ja 7.–9. luokille soveltuviksi kokonaisuuksiksi.

Seikkailuopas elokuvakerhoille

TUOTTAJA: Valveen elokuvakoulu Oulussa
SISÄLTÖ: Elokuvakerhojen opas kannustaa elokuvaharrastuksen pariin. Sen avulla on helppo käynnistää oma elokuvakerho. Oppaasta hyötyvät esimerkiksi opettajat ja nuorisohjaajat.

Elokuvalliset musiikkivideot

TUOTTAJA: Valveen elokuvakoulu Oulussa
SISÄLTÖ: Noin 60 min. kestävä näytöksen teemana on elokuvalliset musiikkivideot. Näytöksen yhdeksän videota esittelee Valveen elokuvakoulun mediaopettaja Antti Haaranen. Sisältö on räätälöity perusasteen yläluokille ja lukiolaisille mediakasvatuksellisten tavoitteiden mukaisesti. <https://www.kulttuurivalve.fi/fi/musavideonaytos/>

Kenen luonto?

TUOTTAJA: AV-arkki, Luontoliitto
SISÄLTÖ: Mediataide kasvattaa! –sarjan opetuspaketti sisältää mediataideteoksia ja niihin liittyviä tehtäviä, jotka on tuotettu yhteistyössä Luonto-Liiton kanssa. Teosten teemat tarkastelevat ihmisten suhdetta luontoon, luonnon monimuotoisuutta, sitä, miten näemme itsemme osana ympäristöä ja miten käytämme luontoa hyödyksemme.

Keisarinnan uudet vaatteet

TUOTTAJA: Eetti
SISÄLTÖ: Keisarinnan uudet vaatteet on tietoa ja tanssitaidetta yhdistävä työpaja vaatteiden elinkaaresta ja vastuullisesta kuluttamisesta alakoulun 3.–4.-luokkalaisten. Työpaja kestää noin kolme oppituntia ja sisältää viisi opetusvideota.

CinEd -elokuvakirjasto

TUOTTAJA: CinEd-verkosto ja IhmeFilmi
SISÄLTÖ: Kokoelma tarjoaa nyky- ja klassikko-

elokuvia ei-kaupalliseen käyttöön esimerkiksi kouluille ja kirjastoille. Mukana on myös pedagogisia harjoituksia nuorelle yleisölle suunnattuihin elokuvaesityksiin. Alusta sisältöineen on monikielistä. Elokuvat ovat nähtävissä alkuperäiskielisinä ja ne on tekstitetty liki kahdeksalla kielellä.

Elokuvapolku

TUOTTAJA: KAVI
SISÄLTÖ: Elokuvapolku sisältää ala- ja yläpolut, jotka ovat suunniteltu kouluissa tehtävän elokuvakasvatuksen tueksi. Polkujen tehtävät tukevat koulussa tai koulunäytöksissä nähtävien elokuvien käsittelyä oppitunnilla.

Kelaamo.fi

TUOTTAJA: Koulukino ry
SISÄLTÖ: Kelaamosta löytyy kootusti suomalaisen lasten ja nuorten tekemiä videoita ja elokuvia. Sivustolle voi lähettää oman elokuvansa tai osallistua sen kautta useisiin valtakunnallisiin elokuvakilpailuihin.

Sarjiskone

TUOTTAJA: Aikakausmedia
SISÄLTÖ: Sarjiskoneella lapset ja nuoret pääsevät itse tekemään, tallentamaan ja jakamaan omia sarjakuviaan verkossa niin mobiililla, tabletilla kuin tietokoneellakin. Sarjiskone.fi on suunniteltu työkaluksi sekä oppimiseen, opettamiseen että median tuottamiseen.

Kaikki kuvaa

TUOTTAJA: Amazement
SISÄLTÖ: Kouluikäisille suunnattu elokuvakasvatussivusto, joka opastaa oman elokuvan tekemisessä alusta loppuun. Sivuston oppimateriaali koostuu elokuvan eri osa-alueita käsittelevistä videotutoriaaleista.

Opi hallitsemaan verkkokeskustelun ryhmäilmiöitä

Verkkokeskustelun ongelmia käsitellään yleensä yksilöiden häiriökäyttäytymisenä, vaikka taustalla on tunnettuja ryhmätoiminnan lainalaisuuksia, joita on vaikea vastustaa. Ryhmäpsykologia selittää osaltaan, miksi verkossa keskusteleminen on vaikeaa – ja tarjoaa siihen myös ratkaisuja.

TEKSTI ISMO KIESILÄINEN

Kirjoittaja on mediakasvattaja-nuorisotyöntekijä, joka työskentelee Nuorten Ääni -toimituksen ohjaajana ja kouluttaa opettajia.

ROOLIBINGO

Avaa haluamasi keskustelufoorumi. Mitä rooleja ja osallistumisen tapoja löydät keskustelusta? Kun saat koko rivin täyteen, huuda ikkunasta BINGO! Lopuksi voit vielä miettiä, mitä roolia keskustelussa olisi tarvittu.

HUOMION HAKIJA tyydyttää omia tarpeitaan. Puhuu itsestään, kertoo asiaankuulumattomia vitsejä ja juttuja.	ALOITTEENTEKIJÄ ehdottaa näkökulmia, toimintatapoja, ratkaisuja.	INNOSTUJA innostuu uusista ajatuksista ja kehittää niitä eteenpäin.	HYÖKKÄÄJÄ arvostelee, tyrmää, vähättelee tai pyrkii nolaamaan muita.
AKTIIVINEN osallistuja tuo keskusteluun mielipiteitä, ideoita ja argumentteja.	SUUNTAAJA pitää esillä keskustelun aihetta ja tavoitetta, auttaa ryhmää keskittymään niihin. Kysyy mielipiteitä.	SOVITTELIJA sovittelee erimielisyyksiä, vähentää jännitystä ja tarjoaa kompromisseja.	PROVOKAATTORI haastaa miettimään asioita uudella tavalla, antaa tilaa poikkeaville mielipiteille.
KRIITIKKO pohtii asioiden eri puolia ja vaatii punnitsemaan huolellisesti eri vaihtoehtoja. Kysyy perusteluita.	JÄSENTÄJÄ kokoaa keskustelua, erittelee kysymyksiä ja näkökulmia.	ROHKAISIJA kannustaa muita kertomaan mielipiteensä, kysyy, kehuu ja kiittää.	TUNNELMAN TARKKAILIJA seuraa ilmapiiriä, ilmaisee tunteitaan ja rohkaisee muita tunneilmaisuihin.
SOOLOILIJA käy omaa keskusteluaan piittaamatta yhteisestä tavoitteesta ja aiheesta.	ASiantuntija tuo keskusteluun tavoitteen kannalta hyödyllistä tietoa.	KEVENTÄJÄ tuo keskusteluun huumoria ja keventää kärjistyneitä tilanteita.	SAIVARTELIJA takertuu pieniin ja tavoitteen kannalta merkityksettämiin yksityiskohtiin.

Taulukkoon on koottu tyypillisiä ryhmäkeskusteluissa esiintyviä rooleja. **VIHREÄT** roolit edistävät keskustelun tavoitetta, **SINISET** roolit ryhmän kiinteyttä. **PUNAISET** roolit ovat haitallisia keskustelun onnistumiselle.

Viisi ohjetta verkkokeskustelijalle

- 1 Keskustelu on yhteinen projekti. Auta ryhmää onnistumaan siinä.
- 2 Kysy toisten mielipiteitä ja ehdotuksia.
- 3 Onko keskustelun aihe tai tavoite epäselvä? Kysy tai ehdota. Kun aloitat uuden keskustelun, määrittele sille tavoite.
- 4 Mikä rooli auttaisi keskustelun onnistumisessa? Ota se hetkeksi itsellesi.
- 5 Ehdota keskustelua foorumin perustehtävästä.

AINA, kun koolla on useampia ihmisiä, käynnistyy sosiaalipsykologian tuntemia ryhmäilmiöitä. Verkkokeskusteluista on helppo tunnistaa erityisesti suuriin ja satunnaisiin ryhmiin liittyviä lainalaisuuksia.

Suuryrhmässä tapahtumat ovat ennustamattomia ja osallistujien roolit häilyviä. Ryhmä jakautuu toisiaan vastustaviin klikkeihin. Mielipiteet pyrkivät kohti äärimmäisyyksiä ja polarisoituvat. Negatiivisia tunteita ilmaistaan ja ne tarttuvat herkemmin. Toisaalta parhaimmillaan suuryrhmä voi olla luova ja yllätyksellinen.

Kun ryhmän kokoonpano on satunnainen, henkilökohtaiset pyrkimykset ohjaavat käyttäytymistä. Tilanne houkuttelee osallistujia kärjistämään ominaisuuksiaan. Puolustusmekanismeina käytetään älylistämisistä, erottautumista ja hyökkäystä. Kuulostaako tutulta?

Jotta ryhmä ihmisiä voisi toimia menestyksellä yhdessä, se tarvitsee perustakseen tehtävän, edetäkseen johtajuutta ja vahvistukseksi kiinteyttä. Nämä kaikki ovat mahdollisia myös verkkokeskustelussa.

Kun sattumanvaraisuus vaivaa, perustehtävä auttaa

Perustehtävä vastaa kysymykseen, miksi ryhmä on olemassa. Esimerkiksi nuorisovaltuuston perustehtävä voi olla edistää nuorille tärkeitä asioita kaupungin päätöksenteossa. Urheiluseuran tarkoitus on järjestää jäsenilleen harrastustoimintaa ja kilpailumahdollisuuksia. Kun ryhmä on tietoinen tehtävästään, se ei toimi sattumanvaraisesti.

Perustehtävän lisäksi ryhmän pitää huolehtia kiinteydestään. Jos ryhmä ei ole kiinnostunut vuorovaikutuksen laadusta, myös varsinaisen tehtävän toteuttaminen häiriintyy.

Nettikeskustelun ääreen kerääntyvällä satunnaisella ryhmällä ei yleensä ole käsitystä kokoontumisensa tarkoituksesta, eivätkä keskustelufoorumitkaan anna siihen juuri apua. Esimerkiksi *Suomi24* kertoo hyvin laveasti tarjoavansa ”maksuttoman kanavan julkiseen keskusteluun ja mielipiteiden vaihtoon.” Facebookin *Avoimien feministiryhmä* määrittelee tarkoitukseensa hieman täsmällisemmin ”toimia avoimena kohtauspaikkana feministeille ja feminististä kiinnostuneille”. Twitterissä tiedostamattomia perustehtäviä saattaa kehittyä keskustelijoiden ympärille: **Markus Ka-jon, Pekka Saurin** ja **Jussi Halla-ahon** ympärillä keskustellaan eri syistä.

Jokaisen keskustelufoorumin olisikin

hyvä määritellä sääntöjen lisäksi myös perustehtävänsä. Lisäksi tehtävästä kannattaa säännöllisesti keskustella, sillä se vahvistaa ryhmän tietoisuutta ja sitoutumista.

Keskustelun ei tarvitse olla päämäärätöntä

Nettikeskustelua luonnehditaan usein tuloksettomaksi. Emme tiedä, mistä puhutaan ja mihin pyritään. Hyvällä keskustelulla, kuten ryhmänkin toiminnalla, on aiheita ja tavoitteita, joista osallistujat ovat tietoisia.

Keskustelun tavoitteena voi olla päästä yhteiseen lopputulokseen tai tutustua eri näkökulmiin. Väittelyn tarkoituksena saattaa olla kilpailemisen sijaan toisilta oppiminen. Keskustelijat kokoontuvat joskus yhteen myös etsimään totuutta tai ihmettelemään. Kutsuretoriikaksi kutsutaan keskustelutapaa, jossa toinen ikään kuin kutsutaan tarkastelemaan omaa maailmaa.

Keskustelun avaajan on hyvä määritellä aihe ja tavoite, joita voidaan keskustelun aikana tarkastella uudestaan ja kyseenalaistaakin.

Roolit valitaan tarpeen mukaan

Keskustelussa tarvitaan erilaisia osallistumisen tapoja. Tavoitteen toteutumisesta edistävät esimerkiksi keskustelun suunnittaminen ja jäsentäminen, perustelemisen sekä kriittisyys. Ryhmän kiinteydestä huolehditaan rohkaisemalla, sovittelmalla ja ilmapiiriä keventämällä. Keskustelulle haitaksi ovat torjuminen, jarruttaminen ja toisten vähättely.

Kun keskustelija alkaa toistaa jotain osallistumisen tapaa, siitä muodostuu hänen roolinsa ryhmässä. Rooli vaikuttaa paitsi ryhmän onnistumiseen myös siihen, mitä muut keskustelijalta odottavat. Siksi omaista roolistaan kannattaakin olla tietoinen.

Erilaiset osallistumisen tavat ja roolit ratkaisevat, mihin ryhmä yhdessä kykenee. Rooleja voi siis ajatella ryhmän työnjakona perustehtävänsä ja kiinteytensä edistämisessä. Esimerkiksi perinteinen puheenjohtajan rooli voi verkkokeskustelussa jakautua suuntaajan, jäsentäjän ja rohkaisijan tehtäviin.

Keskustelijoiden kannattaa tarkkailla, millaiselle osallistumisen tavalle on kulloinkin tarvetta, ja asettua sopivaan rooliin. Kun ryhmä toimii hyvin, kukaan ei jää roolinsa vangiksi vasten tahtoaan.

Tätä artikkelia varten on haastateltu psykologi Liisa Rainaa, filosofi Tuomas Nevanlinnaa ja puheviestinnän yliopisto-opettaja Suvi-Tuuli Murumäkeä.

VOIMAKAUPPA

Tilaukset kauppa.voima.fi, tilaukset@voima.fi tai 044 238 5109

25€

SIS. POSTIKULUT

Jari Tamminen

NAUTI TYHJYYDESTÄ JA MUITA VASTAMAINOKSIA

Mainokset määrittävät sen, mitä kulutamme, kuinka elämme ja millaisen identiteetin rakennamme itsellemme.

Vastamainos puolestaan auttaa huomaamaan myös muita toimintavaihtoehtoja. Kirja kerää yhteen Voimassa ilmestyneitä vastamainoksia ja niihin liittyviä artikkeleita.

26,90€

SIS. POSTIKULUT

Suvi Auvinen

LIHAN LOPPU

Mitä syömmme huomenna? Ruokatrendit tulevat ja menevät, mutta yksi on tullut jäädäkseen: kasvissyönti. Lihantuotannon päästöjen vuoksi kasvissyöntiin siirtyminen saattaa olla jopa väistämätöntä.

SILKKIMAKUUPUSSI

Vietnamlaisien yksinhuoltajaäitien valmistama silkkimakuupussi sopii lakanaksi yökylään ja on kätevä reissussa. Silkki hengittää kesäkuumalla ja lämmittää talvella.

Auki sivusta, helppo mennä sisään ja ulos, tasku tyynylle, tuplatikattu, Koko 90 x 220 cm, paino 140 g. 100 % silkkiä!

42€

SIS. POSTIKULUT

20€

SIS. POSTIKULUT

SUOMI RADALLA

DVD

Dokumentti kertoo tarinan suomalaisen katutaide- ja graffitikulttuurin kehityksestä kadulta gallerioihin. Elokuva esittelee tekijöiden ideologiaa, erilaisia näkemyksiä ja kohtaloita muuttuvassa yhteiskunnassa. Ohjaus: Jay Kowski & Tiina Hiekkaranta.

39€

10 NUMEROA / VUOSI

LAATUJOURNALISMIA ITSELLE TAI LAHJAKSI: TILAA VOIMA!

Voima on vuodesta 1999 ilmestynyt kulttuurilehti. Puoluepoliittisesti sitoutumaton lehti nostaa esiin yhteiskunnallisia aiheita niin maailmalta kuin kotimaasta. Voimasta luet kulttuurikentän uusimmat uutiset ja kritiikit.

Veikka Lahtinen ja Pontus Purokuru

MIKÄ LIBERALISMIA VAIVAA?

Liberalistinen kapitalismi on hallinnut länsimaissa vuosikymmenet, mutta nyt se on kriisissä. Ajankohtainen teos valottaa hallitsevan länsimaisen aatteen murenemistä ja pohtii mitä voi tulla sen jälkeen.

29,90€

SIS. POSTIKULUT

Jenni Holma, Veera Järvenpää ja Kaisu Tervonen

NÄKYMÄTÖN SUKUPUOLI

Ensimmäinen suomalainen tietokirja muunsukupuolisuudesta. Kirja koostuu valokuvista, omaäänisistä henkilötarinoista ja sarjakuvista.

15€

SIS. POSTIKULUT

25€

+ POSTIKULUT

Juho Toiskallio

GRAFFITI

WRAITTERIN KÄSIKIRJA

Wraitterin käsikirja opastaa graffitin tekemisen saloihin tarvikkeista toteutukseen ja dokumentointiin. Kirja esittelee graffitin matkan 1960-luvun New Yorkista tämän päivän Suomeen.

35€

+ POSTIKULUT

Antti Kalakivi

PERINTÖ

HELSINKI-GRAFFITIA VUOSILTA 1992-2017

Maalauksia, paikkoja, tekijöitä ja tarinoita helsinkiläisestä graffitikulttuurista neljännesvuosisadan ajalta valokuvien ja tekstien.

20-
25€

SIS. POSTIKULUT

T-PAIDAT

Pure Waste -paidat ovat 85% puuvillaa, 15% polyesteriä ja 100% kierrätystä. Ne on valmistettu vaateteollisuuden hukkamateriaalista. Jokaista paitaa kohden säästyy 2700 litraa vettä.